

HAL
open science

Kozarnika: sredni fazi na sredniya paleolit, nachalni/sredni etapi na kasniya paleolit

Nikolay Sirakov, Jean-Luc Guadelli, Aleta Guadelli, Stanimira Taneva,
Svoboda Sirakova, Ivaylo Krumov, Irena Dimitrova, Nikolay Zahariev

► **To cite this version:**

Nikolay Sirakov, Jean-Luc Guadelli, Aleta Guadelli, Stanimira Taneva, Svoboda Sirakova, et al.. Kozarnika: sredni fazi na sredniya paleolit, nachalni/sredni etapi na kasniya paleolit. National Archaeological Institute with Museum - Bulgarian Academy of Science. Arheologicheski Otkritiya i Razkopki prez 2019g., Bulged Ltd, pp.203-206, 3 fig., 2020. hal-03138153

HAL Id: hal-03138153

<https://hal.science/hal-03138153v1>

Submitted on 11 Feb 2021

HAL is a multi-disciplinary open access archive for the deposit and dissemination of scientific research documents, whether they are published or not. The documents may come from teaching and research institutions in France or abroad, or from public or private research centers.

L'archive ouverte pluridisciplinaire **HAL**, est destinée au dépôt et à la diffusion de documents scientifiques de niveau recherche, publiés ou non, émanant des établissements d'enseignement et de recherche français ou étrangers, des laboratoires publics ou privés.

II. ПРАИСТОРИЯ

№ 1. ПАЛЕОЛИТНО ПЕЩЕРНО НАХОДИЩЕ КОЗАРНИКА: СРЕДНИ ЕТАПИ НА СРЕДНИЯ ПАЛЕОЛИТ, НАЧАЛНИ/СРЕДНИ ФАЗИ НА КЪСНИЯ ПАЛЕОЛИТ

*Николай Сираков, Жан-Люк Гуадели, Алета Гуадели, Станимира Танева,
Свобода Сиракова, Ивайло Крумов, Ирена Димитрова, Николай Захариев*

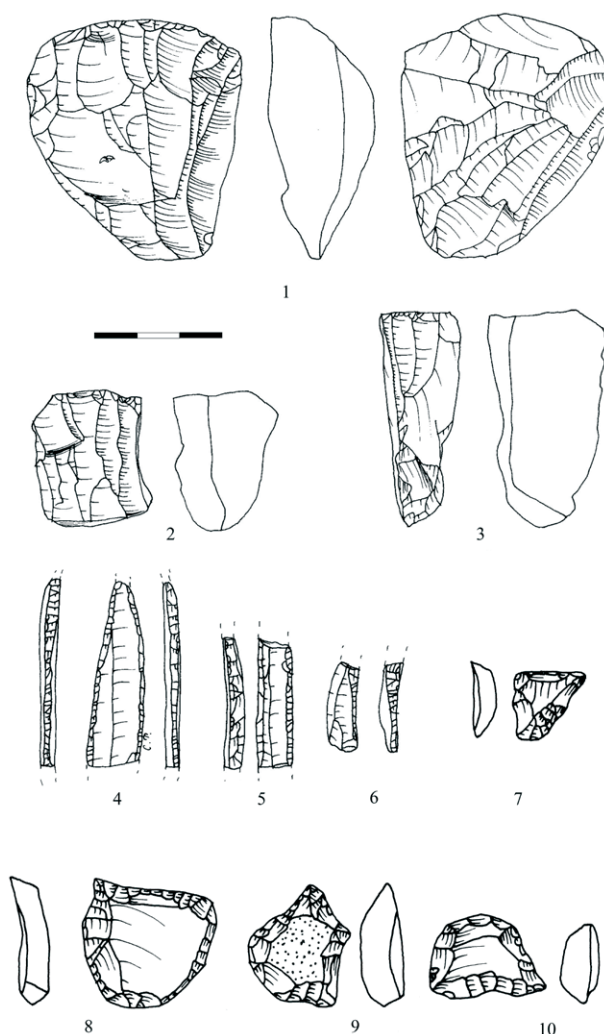
Проучванията се осъществяват по българо-френски изследователски проект “Най-ранни изяви на човешко присъствие в България и на Балканите” на НАИМ – БАН и Института PACEA – UMR 5199 на CNRS и Университета Бордо с основно финансиране от френското Министерство на външните работи и подпомагане от Университетите в Бордо, Оксфорд и Милано, Институт Макс Планк и БАН, на които екипът ни изразява своята признателност.

През 2019 г. продължихме разкопаването на Сектори I и III, съответно във входната зала на пещерата и след нея в галерията към вътрешността. То бе планирано в ограничен обем с опит да се довършат започнати, но недоизчерпани части от контексти – съществени подразделения на палеолитната секвенция в Козарника, в литостратиграфско и геохронологическо отношение свързани с процесите на културното развитие.

Проучването в Сектор III продължи в контекста на вторично деформирани пластове, на места значително, след нагъване, най-вероятно под сеизмично въздействие. Тези седименти се корелираха преобладаващо със средните и отчасти с началните фази на късния палеолит в ненарушената секвенция от входната зала – основно по характеристиката на сериите кремъчни артефакти и общо в палеонтологично отношение.

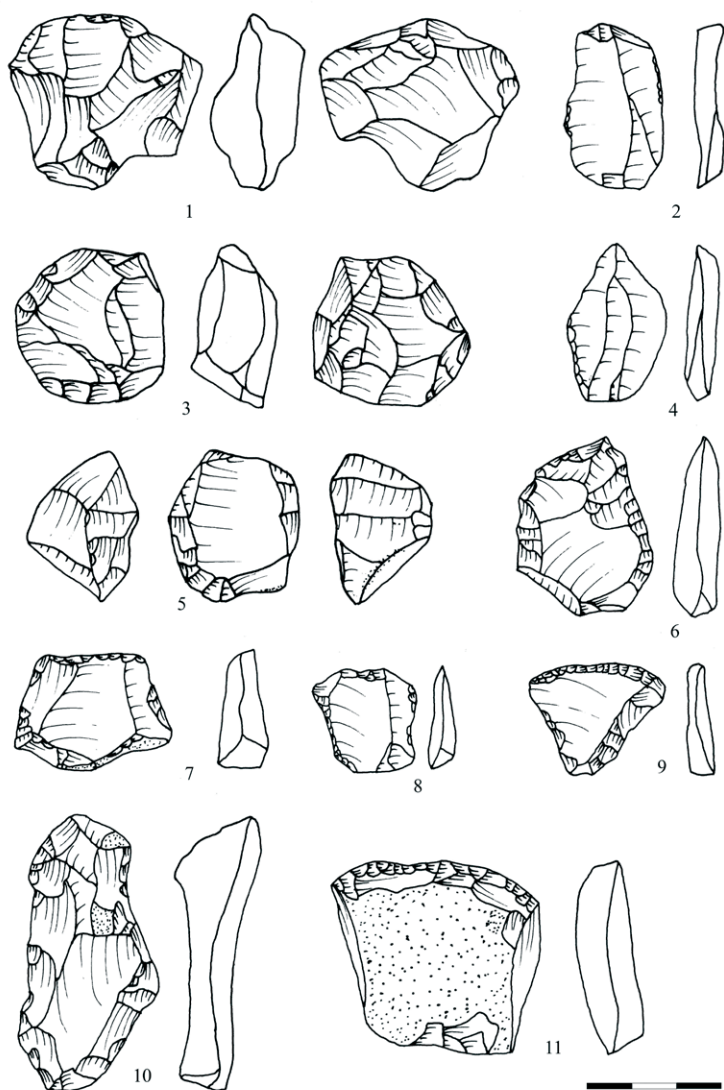
Там се разкриха серии кремъчни артефакти, технологично свързани с пластинков дебитаж, а типологията им с присъствие на ретуширани пластинки, някои със затъпяващи ретуши, свързани с граветската традиция като средните етапи на късния палеолит във входната зала (обр. 1.1-6).

В някои части на този контекст се разкриха единични находки с различен характер например опростено костено връхче. То е сравнимо с подобни форми от пласт 6/7 и 5с (преход среден/късен и начален късен палеолит) във входната зала. В сектор III проучени

Обр. 1. Козарника. Сектор III. Късен палеолит, граветска традиция. Кремъчни ансамбли: 1-3 – ядра с пластинков дебитаж; 4-6 – връхче и пластинки със затъпяващи ретуши (рис. С. Танева). Сектор I. Среден палеолит. Кремъчни ансамбли: 5-10 – ълови стъргала

Fig. 1. Kozarnika. Sector III. Upper Paleolithic, Gravettian tradition, lithics: (1-3) cores of bladelet debitage; (4-6) backed point and bladelets (drawings by S. Taneva). Sector I. Middle Paleolithic, lithics: (5-10) angular side-scrapers

Обр. 2. Козарника. Сектор I. Среден палеолит, Източнобалкански левалуа-муستيرен. Кремъчни ансамбли: 1, 3, 5 – левалуазки ядра, някои в комбинация с други методи на дебитаж (като на дисковидното ядро); 2, 4, 7, 8 – левалуазки отломъци, неретуширани, ретуширани и често използвани; 9, 11 – напречни стъргала; 10 – двойно право-изпъкнало стъргало (рис. С. Сиракова, И. Димитрова, Н. Сираков)

Fig. 2. Kozarnika. Sector I. Middle Paleolithic, East Balkan Levallois-Mousterian, lithics: (1, 3, 5) Levallois cores, some (3) in combination with other debitage methods; (2, 4, 7, 8) Levallois flakes – unretouched, retouched, frequently used; (9, 11) transversal side-scrapers; (10) double, right-convex scraper (drawings by S. Sirakova, I. Dimitrova, N. Sirakov)

кози – кавказки козирог (*Capra cf. Caucasica*), еленови (*Cervidae ind.*), с гигантския елен (*Megaloceros giganteus*), по-рядко коне (*Equus caballus cf. Germanicus*) и съвсем рядко мамут (*Mammuthus primigenius*), а от хищниците основно пещерна мечка (*Ursus spelaeus*), пещерна хиена (*Crocota crocota spelaea*), вълк (*Canis lupus*), по-рядко лисица (*Vulpes vulpes*) (обр. 3). Съставът на тази фауна е без особени различия между късните и средните фази на средния палеолит.

Въпреки присъствието на *Mammuthus primigenius*, което е и доста спорадично, фаунистичните ансамбли от средния палеолит в сектор I, или от късния палеолит в сектор III, нямат характерните особености за околна среда с остро изразени северни климатични влияния. Напротив, тази фауна отговаря на тревисто-степен пейзаж с гористи райони, с умерена влажност, което се добавя към дока-

вече контексти с подобни връхчета, понякога и с ориняшки кремъчни елементи, са датирани $37\ 800 \pm 900 - 36\ 600 \pm 750$ BP.

В Сектор I бе продължена работата в кв. DE7 – DE10 само между коти 505 и 515 см, където се навлезе в средните фази на средния палеолит – над 75 000 BP.

Те са в пласт 10а, предимно във фазиеса му 10а-1m с много нива от размити огнища и концентрации на кремъчни артефакти, фаунистични останки и други следи от последователни епизоди на по-интензивно обитаване.

В кремъчните ансамбли от средните етапи на средния палеолит се разкриват аспекти от характеристиката на Източнобалканския левалуа-муستيرен, но без типичните за него листовидни бифациални върхове в изследваното пространство, които в Козарника са по-редки.

Технологично предпочитаните методи на дебитаж са в рамките на левалуазката и близки концепции – центростремителен, едно- и двуполушен, преференциален. Понякога левалуазките методи са съчетавани с тези на дисковидното ядро (обр. 2). На този етап от проучванията всъщност нямаме аргументи за наличие на относително добре организиран пластинов дебитаж с по-значителна продукция.

Типологически преобладават стъргала, сред които доста напречни, придружени от странични, по-рядко ъглови и др. Много от левалуазките и други отломъци са с оформящи и утилизационни ретуши. Сред ретушираните форми, някои близки до стъргалки, пробои и техни комбинации, са поне условно от къснопалеолитен тип, но реално не са същински предвестници на късния палеолит (обр. 1, 2).

Останките от едра фауна включват в ловната плячка предимно диви

зателствата, че периглациалните условия на север от Дунав са оставали без влияние на юг от реката.

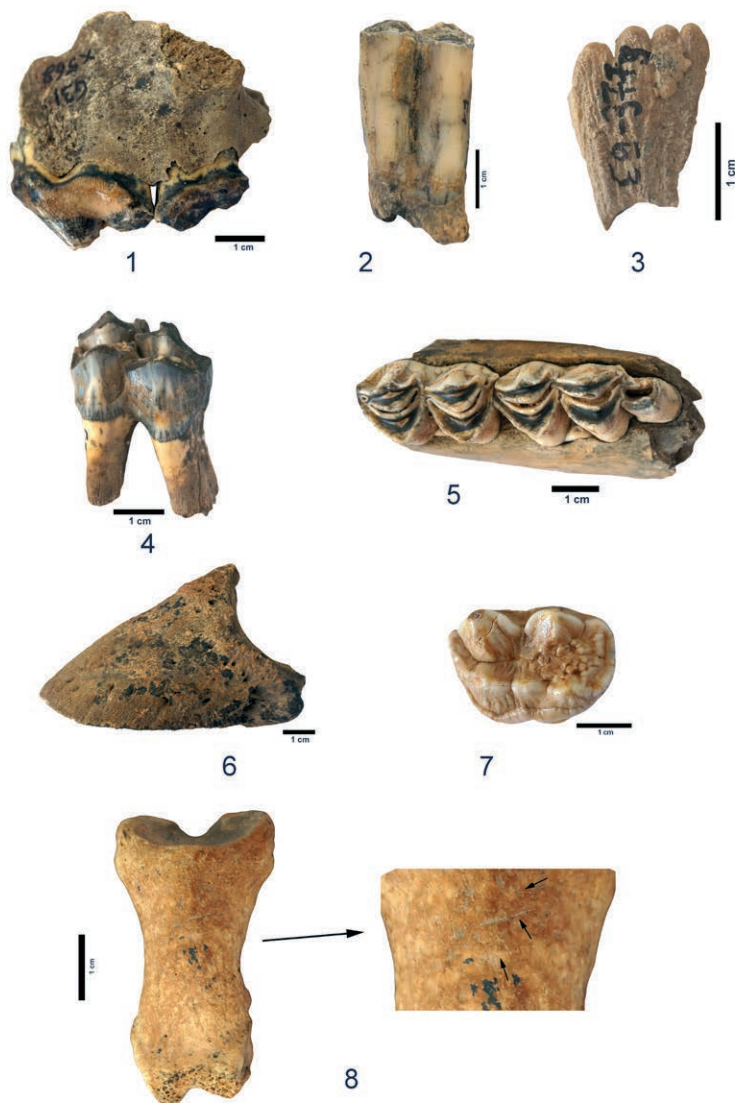
Проучените етапи на средния палеолит биха могли да се отнесат хронологически приблизително към периода между 110 000 и 80/75 000 г. пр. Хр.

Както вече установихме и бе публикувано (Tillier et al. 2017), участниците в това културно развитие са местни неандерталски групи. Не бихме отхвърлили обаче предположения, че дори още в средните фази на средния палеолит е възможно включване в тези процеси и на близкотоизточни, по-ранни представители на съвременния човек (*Homo sapiens*), които са били все още среднопалеолитни (Hershkovitz et al. 2018).

Литература

Tillier et al. 2017: A.-M. Tillier, N. Sirakov, A. Guadelli, Ph. Fernandez, S. Sirakova, I. Dimitrova, C. Ferrier, G. Guerin, M. Heidari, I. Krumov, J.-Cl. Leblanc, V. Miteva, V. Popov, S. Taneva, J.-L. Guadelli. Evidence of Neanderthals in the Balkans: The infant radius from Kozarnika Cave (Bulgaria). – *Journal in Human Evolution*, 2017, 111, 54 – 62.

Hershkovitz et al. 2018: I. Hershkovitz, G. W. Weber, R. Quam, M. Duval, R. Grun, L. Kinsley, A. Ayalon, M. Bar-Matthews, H. Valladas, N. Mercier, J. L. Arsuaga, M. Martinon-Torres, J. M. Bermudes de Castro, C. Fornai, L. Martin Francés, R. Sarig, H. May, V. A. Krenn, V. Slon, L. Rodriguez, R. Garcia, C. Lorenzo, J. M. Carretero, A. Frumkin, R. Shahack-Gross, D. E. Bar-Yosef, Mayer, Y. Cui, X. Wu, N. Peled, I. Groman-Yaroslavski, L. Weissbrod, R. Yeshurun, A. Tsatskin, Y. Zaidner, M. Weinstein-Evron. The earliest modern humans outside Africa. – *Science*, 2018, 359, 456 – 459.

Обр. 3. Козарника. Сектор I (среден палеолит) и сектор III (късен палеолит). Останки от едра фауна: 1 – вълк (*Canis lupus*), горна лява челюст, пл. V2; 2 – кавказки козигог (*Capra cf. Caucasica*), зъб UM2, пл. V1; 3 – мамут (*Mammuthus primigenius*), постоянен зъб, пл. 10a-fm; 4-6 – гигантски елен (*Megaloceros giganteus*): десен UD3, пл. U2; долна лява челюст, пл. U и 3-та фаланга, пл. K; 7, 8 – пещерна мечка (*Ursus spelaeus*): горен ляв M1, пл. 10a-fm и 1-ва фаланга с нарези от одирание, пл. 10a-fm (сн. Ж.-Л. Гуадели)

Fig. 3. Kozarnika. Sector I (Middle Paleolithic) and Sector III (Upper Paleolithic). Faunal remains: (1) *Canis lupus*, left maxilla, l. V2; (2) *Capra cf. Caucasica*, left UM2, l. V1; (3) *Mammuthus primigenius*, deciduous tooth, l. 10a-fm; (4-6) *Megaloceros giganteus*: right UD3, l. U2; left mandible, l. U; Phalanx 3, l. K; (7, 8) *Ursus spelaeus*: left UM1, l. 10a-fm, Phalanx 1 with skinning cut-marks, l. 10a-fm (photos by J.-L. Guadelli)

**THE PALEOLITHIC CAVE SITE OF KOZARNIKA: MIDDLE STAGES OF THE MIDDLE PALEOLITHIC,
EARLY/MIDDLE PHASES OF THE UPPER PALEOLITHIC**

*Nikolay Sirakov, Jean-Luc Guadelli, Aleta Guadelli, Stanimira Taneva, Svoboda Sirakova, Ivaylo Krumov,
Irena Dimitrova, Nikolay Zahariev*

SUMMARY

The research was carried out within framework of the Bulgarian-French project of NAIM-BAS, PACEA-UMR5199 of CNRS, and the University of Bordeaux 'The Earliest Manifestations of Human Presence in Bulgaria and the Balkans'.

In Sector III, the sediments correlated with the middle and partly with the early phases of the Upper Paleolithic in the entrance hall. They revealed a series of flint artefacts technologically related to bladelet debitage, and their typology with backed bladelets associated with the Gravetian (fig. 1). In some parts of this context, individual finds of different nature were discovered, such as a bone tip, comparable to similar ones from layers 6/7 and 5c in the entrance hall and in Sector III, in contexts, dated to 37 800±900 – 36 600±750 BP.

The excavation in Sector I entered the middle phases of the Middle Paleolithic, represented by levels of destroyed fireplaces from episodes of intense occupation associated with the East Balkan Levallois-Mousterian (figs. 1, 2). The levels could date back to the period between 110 000 and 80/75 000 BC. As we have already established, the participants in this cultural development are local Neanderthal groups.

In the faunal remains (fig. 3) the carnivores are rare, most abundant is the Cave Bear (*Ursus spelaeus*). Among Cervidae, only the Megaceros (*Megaloceros giganteus*) was recognized (s. III). Among Bovidae, the Caprinae are represented by the Caucasian ibex (*Capra caucasica*). The Bovinae are represented (s. I, III) but only the Bison (*Bison cf. priscus*) has been recognized. This year, the rare Perissodactyla are only represented by the Horse (*Equus caballus cf. germanicus*). The Mammoth (*Mammuthus primigenius*) is extremely rare (10a-fm facies).

Nikolay Sirakov, nikolaysirakov@gmail.com

Jean-Luc Guadelli, UMR 5199 – De la Préhistoire à l'Actuel : Culture, Environnement et Anthropologie, Centre national de la recherche scientifique, Université de Bordeaux, Bât. B8, Allée Geoffroy Saint Hilaire, CS 50023, 33615 Pessac Cedex, France, jeanluc.guadelli@wanadoo.fr

Aleta Guadelli, National Institute of Immovable Cultural Heritage, 7 Lachezar Stanchev Str., 1756 Sofiia, aleta.guadelli@gmail.com

Stanimira Taneva, National Archaeological Institute with Museum – Bulgarian Academy of Sciences, 2 Saborna Str., 1000 Sofia, stanimira.taneva@gmail.com

Svoboda Sirakova, bodysirakova@yahoo.com

Ivaylo Krumov, Museum of History – Belogradchik, 1 Tsoilo Todorov Str., 5031 Belogradchik, krumes@abv.bg

Irena Dimitrova, Department of Archaeology, New Bulgarian University, 21 Montevideo Str., 1618 Sofia, dimitrova.irena@gmail.com

Nikolay Zahariev, eruilovatar@yahoo.com

**№ 2. ПЕЩЕРАТА БАЧО КИРО: ПРЕХОД СРЕДЕН – КЪСЕН И НАЧАЛЕН
КЪСЕН ПАЛЕОЛИТ**

*Николай Сираков, Ценка Цанова, Жан-Жак Юблен, Свобода Сиракова,
Шенън Макферън, Хелън Фюлас, Ивайло Крумов, Росен Спасов,
Елена Ендарова, Николай Захариев, Джефри Смит, Матей Хаджиняк,
Желько Режек, Вера Алдеаш, Жоао Марейрош, Наоми Мартисиус,
Елка Анастасова, Фридо Велкер*

Проучванията се осъществяват по българо-германски изследователски проект на НАИМ – БАН и Института Макс Планк за еволюционна антропология (MPI – EVA), Лайпциг (Германия). Основното финансиране е от MPI – EVA с административно съдействие от НАИМ – БАН, на които изследователският екип изказва своята признателност.

През 2019 г. проучванията на обекта продължиха основно във входната зала с разкопаване на